THE PEARL THIEF OR THE SEARCH FOR SELF

Doina Pologea
PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The play entitled The Pearl Thief written by Valeriu Anania reconfigures a biblical parable, that of the Prodigal Son, with the action being placed in an exotic environment. The theme of the play is the finding (or the fishing) of one's self as a result of painful experiences and avid searches.

Keywords: parable, son, fishing, searching, experiences

Piesa de teatru *Hoțul de mărgăritare*, scrisă în 1952 (aflată în răspăr cu ideologia realist-socialistă, fiind o piesă de sertar) și publicată după patru decenii, în 1993, la un an după premiera scenică din 1992, se înscrie cu nota ei aparte în opera dramatică a lui Valeriu Anania. Dacă piesele pentalogiei teatrale, de la *Miorița* la *Greul Pământului* respirau în văzduhul miturilor autohtone, aceasta din urmă ne restituie o parabolă biblică,cea a Fiului risipitor, cu acțiunea plasată într-un spațiu exotic, ideile universale „încercându-se" și restituindu-se „generozității proprii sufletului românesc".[1] Este o piesă de tinerețe scrisă în manieră shakespeariană, cu un condei jucăuș, dar sigur, creionând câteva din „constantele viziunii estetice" pe care autorul le va adânci mai târziu. Personajul principal se află într-o înfrigurată căutare a sinelui, de care vor suferi mai toți eroii lui Anania. Apare, de asemenea, tema „corupției morale", ilustrată prin oameni decăzuți din condiția lor, care-i va prilejui mai târziu Mitropolitului Anania scrierea unor pagini eseistice la temperatură ridicată. Această piesă poate fi văzută și ca primă încercare de diortosire a unui pasaj din *Sfânta Scriptură*, dar cu ce risipă de frumuseți stilistice!

Din *Istoria teatrului universal* a lui Octavian Gheorghiu aflăm despre„strămoșii" acestei piese, și anume comediile profane numite *moralitate*, bazate pe dramatizarea unui precept biblic:„personajele transpuneau apocrif situații de proveniență biblică, creându-se adevărate pilde(ex. *Copilul risipitor*)".[2] Pentru ca mesajul lor să ajungă la publicul larg, ele debordau de un comic savuros. Este și cazul piesei lui Anania, care, în ciuda temei grave, se primenește cu o boare de comedie, firul tragic avându-și contrapunctul în replicile savuroase, filozofarde, ale unui personaj picant, un *trompeur* numit Humbaba(„O fire întortocheată pentru care fețele adevărului sunt infinite și confundabile, un fel de *buggiardo* goldonian"[3]). Piesa este traversată de

[1] Constantin Cubleșan, *Hoțul de mărgăritare*, în „Mesagerul transilvan", nr.141 (543), 16 decembrie, 1992, p. 4, apud Valeriu Anania, *Teatru I, Meșterul Manole, Steaua Zimbrului, Hoțul de mărgăritare,* Editura Polirom, 2010, p.374.

[2] Octavian Gheorghiu, *Istoria teatrului universal*, vol.I, EDP, București, 1963, p.136.

[3] Mircea Ghițulescu, *Teatrul de stat din Turda*-Hoțul de mărgăritare *de Valeriu Anania*, în revista „Steaua", nr.11-12, 1992, apud Valeriu Anania, *Teatru I, Meșterul Manole, Steaua Zimbrului, Hoțul de mărgăritare,* Editura Polirom, 2010, p.371.

BDD-A24735 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:57 UTC)

replici respirând un umor fin, cu „inconfundabile poteci ale învățăturilor de minte, combinând miticul și istoricul, minciuna prea îndrăzneață a modernismului, istoricul neo-definit”.[4]

Valeriu Anania a ales să transpună dramatic una din cele mai frumoase pilde biblice, care se află situată „în inima spiritualității creștine și a vieții noastre în Hristos”, fiindcă prin ea ni se relatează nu doar un păcat, ci ni se dezvăluie „adâncul păcatului și puterea sa nimicitoare” (Mitropolitul Antonie de Suroj), dar și povestea unei regăsiri de sine. („Să te întorci la tine de departe!”, grăiește un vers al poetei Liliana Ursu). Sau povestea unei minuni, scrie Nicolae Steinhardt, minunea restabilirii omului în fericita condiție adamică, în *haina lui dintâi*:„Aceasta-i *magia* lui Hristos-restauratorul: reașezarea omului în starea lui paradisiacă de altădată, de cea mai nobilă dintre ființe”.[5] Haina a doua însă e chiar mai fericită decât haina dintâi, a spus-o Dostoievski, fiindcă beatitudinea e mai puternică. Toate acestea au fost puse în formă de poveste, în ideea că „Domnul nostru nu-i un socotitor nemilos, un contabil strașnic” (idee pe care Steinhardt o exprimă în consonanță cu Blaga) ci, întocmai ca tatăl din parabolă, „e la orice oră din noapte și zi dispus să ne primească, să ierte, să uite și prin urmare să se bucure și să se veselească (...) Din cel din urmă păcătos, El poate face un supraom, adică, de fapt, un om”[6], fapt dătător de curaj și nădejde. „Iar dacă noi facem un pas spre El, El face o sută spre noi”.[7]Parabola ne reamintește că omul este, prin structură și vocație, un „pelerin al absolutului” (Al.Schmemann). După cum comenta chiar Bartolomeu Valeriu Anania într-o predică a sa, ca un corolar la mulți ani după ce a scris piesa, parabola aceasta vorbește despre drama alienării, dar și despre dorul lui Dumnezeu pentru om:„Este suficient ca Dumnezeu să aibă dor de noi ca să umple și lipsa noastră de dor. Cel mai mare dor pe care-l are Dumnezeu este de noi, oamenii. Este marea lui pasiune”.[8]

Dar dacă pilda Fiului risipitor este „o întreagă evanghelie de taină și învățăminte”, o comoară „de la care neam după neam își adună cunoașterea de Dumnezeu, cât și cunoașterea omului” (Sfântul Nicolae Velimirovici), ce-i mai rămâne scriitorului, care pune haină nouă peste vechile cuvinte, de adăugat? In cazul lui Anania, adaosul este consistent, fiindcă povestea prinde viață, se detaliază pe scene și personaje cum se desfac, rotindu-se, aripile unui păun, totul într-o expresie de mare simplitate și lămurit (în sensul în care lamura este partea cea mai bună și aleasă a unui lucru), pe înțelesul tuturor.

Parabola biblică transpusă de piesa lui Anania povestește despre un tată care avea doi fii, diferiți ca plămadă sufletească: unul rispește printre străini averea părintească, altul rămâne să muncească ogorul familiei, dar are o cuprindere îngustă a lumii și se chircește în avariție. Din piesă aflăm că tatăl se numește Eli, iar fiii sunt Eliabar și Rimon. Conformându-se tradiției iudaice, care pune un accent deosebit pe relația (binomul) tată-fiu, relația tatălui cu fiul său Eliabar este deosebit de puternică, astfel încât în jurul ei gravitează întreaga acțiune.„Personajul central al piesei nu este Eliabar, ci binomul Eli-Eliabar”.[9] Pe Eliabar îl ademenesc „neștiutul,

[4] Dorin Serghie, *Premieră la Teatrul de stat din Turda. Meditație lîngă un text biblic,* în „Adevărul de Cluj”, an IV, nr.763, 25 noiembrie 1992, p.3, apud Valeriu Anania, *Teatru I, Meșterul Manole, Steaua Zimbrului, Hoțul de mărgăritare,* Editura Polirom, 2010, p.371.

[5] Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, ediția a IV-a îngrijită de Ioan Pintea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, p. 189.

[6] *Ibidem*, pp.188-189.

[7] *Ibidem*, p.188.

[8] Youtube.Mitropolit Bartolomeu Anania, 26 Oct. 2010. Web. 29 Mar. 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=wCkn1UlmwAk>.

[9] Nicoleta Oancea, *Comuniunea prin iubire în piesa Hoțul de mărgăritare*, în revista „Renașterea”, an X (1999), nr.11, noiembrie, p.8.

BDD-A24735 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:57 UTC)

nebănuitul, tainele afundului". In viziunea lui Anania, el este hoț de mărgăritare, meserie apreciată de tatăl său:„Fiul s-a pogorât în rob și a făcut lucrare de înger". Nota de originalitate a piesei constă în modalitatea de rescriere a parabolei biblice, adâncind caracterele personajelor. Fiul risipitor este un visător care transgresează limita dintre real și imaginar, pentru el ficțiunea se confundă cu realitatea, iar realul este proiectat în imaginar, acesta fiind un „punct referențial al poeticii lui Valeriu Anania"[10], care capătă o greutate semnificativă în romanul *Străinii din Kipukua*. Un soi de donquijotism, am zice, dacă nu l-am fi regăsit în plenitudinea lui în tiparele gândirii mitice. Eliabar apare ca un om fascinat de povești despre țări îndepărtate, de „întinsuri și adâncuri", pe care le va lua cu asalt, în sensul în care îndeamnă Evanghelia după Matei:„Impărăția Cerurilor se ia prin asalt, iar cei ce dau asaltul o cuceresc" (Matei, 11.12)[11], fiindcă începe prin a cuceri depărtările și sfârșește prin a se cuceri pe sine. Are în sânge răzmerița libertății și un nesaț al căutării de sine:„Tată, vreau să fiu **eu**. Am dreptul să fiu **eu."** Iar fratele mai mare, Rimon, pragmatic și terestru, plat în gândire, îl acuză că e risipitor din cale-afară. Dar despre ce risipă poate fi vorba, când Rimon zice: „In casa lui Eli, risipa e răsplătită cu dragoste"? Despre o risipă îmbogățitoare, când „sufletul se risipește în dragoste, ca soarele-n lumină și ca scoica-n mărgăritare", aceea care se revarsă într-o bucurie totuna cu „bucuria de a jertfi" („omul se cunoaște după capacitatea lui de jertfă, după cât e în stare să risipească, să irosească din avutul și bunurile sale în mod neutilitar, numai pentru plăcerea înălțătoare și euforizantă de a dărui altuia", scrie Georges Bataille). Fiul risipitor stă atunci față în față cu fiul prudent, copleșindu-l prin mărime sufletească. E un uriaș care acoperă cu statura sa și adâncurile, și depărtările. Relația tată-fiu se lărgește și ea și se adâncește, iubirea crescând odată cu mările care îi despart pe cei doi. Atunci când este ispitit să se sinucidă, Eliabar își aduce aminte de tatăl său, care veghea deasupra-i așteptându-i semnul, pe când stătea scufundat și îl striga:„M-a învăluit depărtarea și m-a-nghițit adâncul! Și mă pândește adâncul cel mare și plin de întuneric...Și tata stă deasupra (...) Tată!...Tată!...Ridică-mă, tată!" In clipa cea grozavă a deznădăjduirii, apare și licărește o scânteie salvatoare.

Tatăl, scrie Sfântul Nicolae Velimirovici, care l-a păstrat în priveliște, dându-i partea de avere, i-a mai dat ceva:„o scânteie de conștiință și de înțelegere, care va fi în stare să-i lumineze calea înapoi, o lampă tainică", lumină în care, într-adevăr, el și-a venit în sine. („venirea în sine": o expresie folosită de părinții isihaști pentru a descrie întoarcerea minții în sălașul inimii, căci omul este, după cum îl definește Psalmul 63 al Regelui David, „o inimă adâncă"). Arhimandritul Zaharia Zaharou scrie, referitor la „saltul de credință" al tânărului, că multa pătimire l-a ajutat să-și afle adâncul inimii, iar „tragedia omului constă în faptul că a ales să viețuiască înafara casei Tatălui său, în afara inimii"[12]). Drumurile prin Corint și Efira îi provoacă risipitorului mari zguduiri lăuntrice: „Sufletul nu mai e al meu. Mi s-a stâlcit sufletul printre străini." *Stâlcirea* e de fapt *strălucire.* Sufletul lui s-a curățat, lustruindu-se de mărgăritarele lacrimilor.„Nu și-a pierdut mărgăritarele. Mi le-a adus înapoi. Mai multe și mai grele", va spune tatăl.

[10] Lucian-Vasile Bâgiu, *Valeriu Anania. Scriitorul,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, pp.327-328.

[11] ****Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod. Tipărită cu binecuvântarea şi prefaţa Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune diortosită după *Septuaginta*, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului sprijinit pe numeroase alte osteneli, Editura Institutul Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2001, p.1473.

[12] Arhimandrit Zaharia Zaharou, *Adu-ți aminte de dragostea dintâi*. *Cele trei perioade duhovnicești în teologia Părintelui Sofronie,* Editura Doxologia, Iași, 2015, p.133.

BDD-A24735 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:57 UTC)

In tovărășia lui Critias, negustorul fățarnic și lacom, a surorii sale, lunecoasa Ariadna și a omului decăzut care e Fanuel (toți portretizați în tușă îngroșată), în Corintul desfrânat și cinic, Eliabar risipește întreaga avere și ajunge la umilința de a se tocmi paznic la porci pentru o bucată de pâine, râvnind la roșcovele din care se satură animalele. Actul al II-lea și actul al III-lea al piesei aduc în scenă evenimente care nu apar în textul referențial și care au un rost al lor: ele marchează treptele dezumanizării pe care personajele le parcurg. Am zice că e vorba de o **rinocerizare** a personajelor, dacă termenul de referință n-ar fi...porcii, împreună cu care eroii ar dori să se hrănească. Decăderea omului până la a sta în rând cu porcii, de parcă bagheta vrăjitoarei Circe i-ar fi atins, acceptarea răului ca pe un fapt firesc sunt descrise prin personajul Fanuel, cel care nu mai are nici un scrupul când e vorba de o bucată de pâine. Iată cum se exprimă Fanuel despre el însuși: ,,Nu mai sunt cel care-am fost. Am învățat că nu e bine să aibă omul cuget. Să facă ce-i poruncește tăria trebuinței. Am trebuință de pâine, ucid, fur și mănânc." Iar Eliabar, cândva plecat în căutarea sinelui, ajunge să formuleze următoarea propoziție teribilă: ,,Eu nu mai sunt om. Sunt **porcar**.(s.n.)" Între ei, doar Humbaba mai știe să țină cumpăna între bine și rău:,,Vine vremea când degetele cugetului ți se bagă pe gât și verși tot ce-ai mâncat din tălhărie (...) N-avem ce mânca aici? Ne-ntoarcem acasă." Fără Humbaba, care este o călăuză în spațiul Zonei**,** o busolă indicând nordul prin ținuturile pustii în care memoria a fost abolită, Eliabar ar fi rămas la statutul de subom. Până unde poate decădea un om? Iată o întrebare tulburătoare, de subtext. Găsim continuarea ideii într-un poem scris de Marian Drăghici:,,vin zile când ne vor mânca porcii./ne-au și mâncat."

Pornind să afle ce înțelesuri ascund *adâncul* și *depărtarea*, Eliabar le află în ,,omul cel lăuntric", dar asta numai după ce se întoarce acasă, înțelegând atunci și ,,ce este lățimea și lungimea și adâncimea și înălțimea" (Sfântul Apostol Pavel), într-un cuvânt, plinătatea iubirii. Intre tovarășii de drum și de petrecere se află și Tamara, numită și ,,mărgăritarul Alczibului", un fel de dublu al eroului, și ea o fiică risipitoare care, ajunsă la ceas de cumpănă, are aceeași mișcare interioară: își strigă tatăl. Dar nu se va mai întoarce acasă, ci va sfârși în mare. Fiului risipitor i s-a dat șansa de a se putea întoarce. Poate chiar dragostea tatălui a luminat de departe, ca un far. Alții însă, precum tovarășii lui de drum, neluminați, ,,rămân la *roșcove*."(Paulin Lecca)

O parabolă despre libertate înțeleasă ca dat interior. Fiindcă, după cum spune Ernest Bernea, ,,Libertatea nu poate fi găsită decât în inima ta. Nu căuta în jurul tău ceea ce ai în tine. Sfarmă piatra ce acoperă aurul. Libertatea nu poate fi decât interioară, nu poate fi decât creație".[13] Anania ,,sfărâmă piatra ce acoperă aurul" și realizează o transpunere a parabolei biblice care-i scoate la lumină, întărește și subliniază înțelesurile:,,ceea ce se jefuiește e tăria, cerul și ceea ce se pierde (risipește) e *dragostea ziditoare*".[14] *Dicționarul esențial al scriitorilor români* descrie piesa ca pe un ,,itinerar al necazului, răbdării, încercării, nădejdii și iubirii", lansând ideea că pilda lui Anania este o parabolă politică, ,,o diatribă împotriva supunerii ipocrite"(,,Numai Tatăl simte, de sub cer, strigătul mut al celui din fundul mării"). Simplul fapt de a sta aplecat, în penumbră, ca să răsfoiești filele *Bibliei* celei frumos foșnitoare (dar nu și în urechile securității), de a adânci înțelesuri privitoare la o pildă biblică în anul de grație 1952 era un act de dizidență, o ruptură de realitate vizând o schimbare de paradigmă care nu se putea înfăptui decât în cămara inimii. Rezistența prin cultură în anii dictaturii comuniste a cunoscut și acest mod de manifestare, iar Valeriu Anania (un *greu al pământului*, intrat în dialog, pe scară de mătase, cu acele cuvinte

[13] Ernest Bernea, *Indemn la simplitate*, Editura Vremea, București, 2006, p.18.

[14] Mircea Zaciu, M.Papahagi, Aurel Sasu (coord.), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000, p.27.

BDD-A24735 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:57 UTC)

vibrând de transcendent care „ar putea fi numite, în diafanitate eterică, *grelele cerului”*[15]) a fost printre pilonii săi.

BIBLIOGRAFIE

Anania, Valeriu, *Greul pământului, o pentalogie a mitului românesc*, vol.I, București, Editura Eminescu, 1982.

Anania, Valeriu, *Teatru I, Meșterul Manole, Steaua Zimbrului, Hoțul de mărgăritare*, Editura Polirom, 2010.

Bâgiu, Lucian-Vasile, *Valeriu Anania. Scriitorul*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006.

Bernea, Ernest, *Indemn la simplitate*, Editura Vremea, București, 2006.

****Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod. Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune diortosită după *Septuaginta*, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului sprijinit pe numeroase alte osteneli, Editura Institutul Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2001.

Gheorghiu, Octavian, *Istoria teatrului universal*, vol.I, EDP, București, 1963, p.136.

Lazăr, Ioan Șt., *Tânărul Anania, „Ingerul cu barbă”,* eseu biografic, *Prefață* de Constantin Cubleșan, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.

Steinhardt, Nicolae, *Dăruind vei dobândi*, ediția a IV-a îngrijită de Ioan Pintea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000.

Zaciu, M., Papahagi M., Sasu A. (coord.), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000.

Arhimandrit Zaharou, Zaharia, *Adu-ți aminte de dragostea dintâi*. *Cele trei perioade duhovnicești în teologia Părintelui Sofronie,* Editura Doxologia, Iași, 2015.

In periodice:

Cubleșan, Constantin, *Hoțul de mărgăritare*, în „Mesagerul transilvan”, nr.141 (543), 16 decembrie, 1992.

Ghițulescu, Mircea, *Teatrul de stat din Turda*-Hoțul de mărgăritare *de Valeriu Anania*, în revista „Steaua”, nr.11-12, 1992.

Oancea, Nicoleta, *Comuniunea prin iubire în piesa* Hoțul de mărgăritare, în revista „Renașterea”, an X (1999), nr.11.

Serghie, Dorin, *Premieră la Teatrul de stat din Turda. Meditație lîngă un text biblic,* în „Adevărul de Cluj”, an IV, nr.763, 25 noiembrie 1992.

Sitografie

https://www.youtube.com/watch?v=wCkn1UlmwAk, accesat la 29.03.2016.

[15] Ioan Șt. Lazăr, *Tânărul Anania„Ingerul cu barbă”,* eseu biografic, *Prefață* de Constantin Cubleșan, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, p. 426.

BDD-A24735 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:57 UTC)